

UPM OYJ
Sotkamon kunta
Hietasen-Tipasjärven ranta-asetakaava
Tipasjärvien alueen luontoselvitys

UPM OYJ
Sotkamon kunta
Hietasen-Tipasjärven ranta-asemakaava
Tipasjärvien alueen luontoselvitys

1. Tausta ja tavoitteet

Ranta-asemakaava-alueet koostuvat useasta erillisestä osa-alueesta Hietasen, Pieni-Hietasen, Pikku Tipasjärven, Ison Tipasjärven ja niiden lähivesien ranta-alueilla. Alueet ovat pääasiassa UPM:n omistuksessa. Tässä osiossa tarkastellaan Tipasjärvien alueita. Selvityksen tavoitteena on ollut kartoittaa alueiden kaavoituksen kannalta huomionarvoisia alueita. Päähuomio on kiinnitetty luonnonsuojelun kannalta merkittävien ja huomionarvoisten alueiden esiintymiseen. Erityistä huomiota kiinnitettiin mahdollisiin valtakunnallisten suojelu-ohjelmien esiintymiseen alueella sekä inventoinnissa esiin tulleisiin luonnonarvoiltaan huomioitaviin alueisiin. Inventointi maastossa toteutettiin heinäkuussa 2008. Maastossa kiinnitettiin huomiota erityisesti luontotyypeihin ja luonnon monimuotoisuuteen. Tarkemmin kasvilajistoa inventointiin, mikäli luontotyyppi oli kiinnostava ja / tai alueelle todennäköisesti tultaan sijoittamaan ranta-rakentamista. Kasvilajiston kuvauksessa pyrittiin myös kohtuulliseen alueelliseen kattavuuteen.

Kaava on jaettu kahteen osaan ja kaikki tässä kuvatut alueet eivät ole tulleet lopullisiin kaavoihin mukaan; mm. Vuoriniemen alue on jäänyt pois. Vähäisiä laajennuksia on tullut mukaan, mutta ne ovat pitkälle ympäröivien alueiden kaltaisia eikä niillä ole merkittäviä arvoja.

2. Lakikohteet, suojeluohjelmat ja niiden esiintyminen alueella

Suunnittelualueeseen rajoittuu Natura –verkostoon kuuluva Vuoriniemen alue. Alue ei sisälly vahvistettuihin suojeluohjelmiin. Vuoriniemen alueen suojelu toteutetaan luonnonsuojelulain ja rajaukseen sisältyvien vesialueen osalta vesilain nojalla. Vuoriniemen alueella on luontodirektiivin II –liitteessä mainitun lajin esiintymä sekä muuta uhanalaista lajistoa. Rantakalliolla on tunturikiviyrtin esiintymä sekä runsaasti Kainuussa uhanalaisia sammalia.

Uhanalaisiksi tai silmälläpidettäviksi luokitelluista lajeista on ilmaistu tekstissä myös vuoden 2000 uhanalaistarkastelun mukainen luokitus:

- CR = äärimmäisen uhanalaiset
- EN= erittäin uhanalaiset
- VU= vaarantuneet
- NT= silmälläpidettävät

Lajiston puutteellisesti kartoituksesta johtuen on mahdollista, että tutkituilta alueilta on löydettävissä nyt huomioita jäänyttä mielenkiintoista lajistoa. Maastotyöskentelyssä pyrittiin kiinnittämään erityistä huomiota:

1. Luonnonsuojelulain 29 § mukaiset suojellut luontotyypit

Luonnonsuojelulain 29 §:ssä on lueteltu 9 luontotyyppiä, joiden luonnontilaisia tai luonnontilaiseen verrattavia kohteita ei saa muuttaa niin, että niiden ominaispiirteiden säilyminen kyseisellä alueella vaarantuu. Suojeltuja luontotyyppejä ovat:

- luontaisesti syntyneet, merkittäviltä osin jaloista lehtipuista koostuvat metsiköt
- pähkinäpensaslehdot
- tervaleppäkorvet
- luonnontilaiset hiekkarannat
- merenrantaniityt
- puuttomat tai luontaisesti vähäpuustoiset dyynit
- katajakedot
- lehdesniityt

- avointa maisemaa hallitsevat suuret puut ja puuryhmät

Luonnonsuojelulain mukaisia kohteita ei inventointien yhteydessä suunnittelualueelta löydetty.

2. Metsälain 10 § nimeämät erityisen tärkeät elinympäristöt

Metsälain 10 § velvoittaa säilyttämään arvokkaita elinympäristöjä, jos ne ovat luonnontilaisia tai luonnontilaisen kaltaisia sekä ympäristöstään selvästi erottuvia. Niitä koskevat hoito- ja käyttötoimenpiteet tulee tehdä elinympäristöjen ominaispiirteet säilyttävällä tavalla. Tällaiset elinympäristöt ovat yleensä pienialaisia. Metsälain tarkoittamia erityisen tärkeitä elinympäristöjä ovat:

- lähteiden, purojen ja pysyvän vedenjuoksu-uoman muodostavien norojen sekä pienten lampien välittömät lähiympäristöt
- ruoho- ja heinäkorvet, saniaiskorvet sekä lehtokorvet ja Lapin läänin eteläpuolella sijaitsevat letot
- rehevät lehtolaikut
- pienet kangasmetsäsaarekkeet ojittamattomilla soilla
- rotkot ja kurut
- jyrkänteet ja niiden välittömät alusmetsät
- karukkokankaita puuntuotannollisesti vähätuottoisemmat hietikot, kalliot, kivikot, louhikot, vähäpuustoiset suot ja rantaluhdat

Suunnittelualueella on runsaasti luhtarantaa esimerkiksi Isolla Raatelammilla, Raatteenniemen ja Suoniemen ympäristöissä. Raatteensuo on hyvinkin luonnontilaista suo-aluetta, mutta sen reuna-alueella on pääosin nuorta mäntykangasta. Vuoriniemen alueella on runsaasti vesiuomia, jotka laskevat ranta-alueen halki Pieneen Tipasjärveen, mutta uomat ovat ojitettuja soiden valta-ojia. Ojituksista on jo kuitenkin aikaa ja ne ovat vähitellen palautumassa luonnontilaisempaan suuntaan.

3. Vesilain 15a ja 17a § nimeämät erityisen tärkeät elinympäristöt

Vesilain muutoksen mukaan (1105/1996, 15a ja 17a §) alle hehtaarin suuruiset fladat, kluuvijärvet ja lähteet taikka muualla kuin Lapin läänissä enintään yhden hehtaarin suuruiset lammet, järvet ja vesistöä pienemmät uomat tulee säilyttää luonnontilaisena.

Suunnittelualueella ei ole vesilain mukaisia elinympäristöjä.

- uhanalaisten ja erityisesti suojeltavien kasvilajien (LSL 46 § ja 47§) esiintymät
- vesilain 15a ja 17a § tarkoittamat elinympäristöt
- uhanalaisten- ja erityisesti suojeltavien eliölajien (LSL 46 § ja 47 §) esiintymät
- luontodirektiivin IV (a) tarkoittaminen eläinlajien lisääntymis- ja levähdyspaikat

Suunnittelualueelta ei löytynyt uhanalaislajistoa tai niiden lisääntymis - tai levähdyspaikkoja. Vuorilahden alueella on mahdollista, että Natura-alueen ulkopuolelta on myös löydetävissä Kainuussa uhanalaista sammallajistoa.

Kohteiden valinnassa on pyritty huomioimaan myös em. laeissa mainitsemattomat muut metsäluonnon arvokkaat elinympäristöt, joita Meriluoto ja Soininen (1998) ovat kuvanneet. Näitä ovat:

- vanhat havu- ja sekametsiköt
- vanhat lehtimetsiköt
- paisterinteet
- supat
- ruohoiset suot
- metsäniityt
- hakamaat

Suunnittelualueelta löydettiin muutamia metsäluonnon monimuotoisuuden kannalta huomionarvoisia metsäluonnon kohteita: Vuoriniemen, Olkiniemen ja Suoniemen alueilla.

Kasvilajien yleisyyttä arvioitiin eräillä alueilla seuraavasti kuusiportaisella asteikolla, jossa:

1 = yksittäinen havainto kasvilajista

- 2 = kasvia kasvaa niukasti siellä täällä
 3 = kasvia niukasti jokseenkin koko näytealalla
 4 = kasvia on runsaasti koko alalla, mutta ei laajaa, yhtenäistä kasvustoa (peittävyys 10–50 %)
 5 = kasvilaji esiintyy massalajina (peittävyys 50–75 %)
 6 = kasvilaji esiintyy erittäin runsaana massalajina (peittävyys yli 75 %)

On huomattava, että monilla laajoilla kohteilla on syytä käyttää tarkentavia suppeamman alueen kuvauksia, koska luontoarvot laaja-alaisilla alueilla ovat hyvin vaihtelevia.

3. Luontoselvitys

Luontoselvitys aloitettiin Pienen Tipasjärven kaakkoisreunalta Huhuhtilahdelta. Kasvillisuus on Huhuhtilahden pohjukassa nuorta mäntyvaltaista kangasta. Pohjukka on maaperältään soistuvaa ja kenttäkerroksen lajistossa on yleisesti suopursua, juolukkaa, lakkaa, tupasvillaa, ojakellukkaa, puolukkaa ja variksenmarjaa ja kanervaa. Puusto on pääosin tasaikäistä nuorta mäntyvaltaista kangasta.

Pohja- ja kenttäkerroksen lajistoa Huhuhtikankaan itäosassa :

Vaccinum myrtillus, mustikka 3
Solidago virgaurea, kultapiisku 1-2
Agrostis capillari, s nurmirölli 1
Vaccinium vitis-idaea, puolukka 3-5
Empetrum nigrum, variksenmarja 4
Trientalis europaea, metsätähti 2
Luzula pilosa kevätpiippo 1
Calamagrostis canescens, hietakastikka 2
Pteridium aquilinum, sananjalka 1-2
Melampyrum pratense, kangasmaitikka 2
Calluna vulgaris, kanerva, 3
Deschampsia flexuosa, metsälauha 2

Huhuhtilahden eteläpuolella on kaakko-luode suuntainen Huhuhtikangas, joka geomorfologisesti on drumliini. Puusto on samanlaista kuin edellä: nuorta mäntyvaltaista kangasta; ei maapuita tai pystypökölöitä. Kenttäkerroksen lajisto on variksenmarja – mustikka tyyppiä. Näiden ohella esiintyy puolukkaa ja paikoin myös kanervaa. Lisäksi lajistossa on kultapiiskua, kangasmaitikkaa ja sananjalkaa ja paikoin myös vanamoja, mesimarjaa, metsäkastikkaa ja lakkaa.

Kuva 1. Olkiniemen aukkohakkuualueutta niemen keskiosasta.

Kuva 2. Olkiniemen etelärantaa. Puusto on kuusivaltaista sekakangasta. Ranta kuvasta oikealle.

Soistuvan maaperän lajisto runsastuu Huuhtiniemen eteläpuolella, josta avautuu Naurislahden pohjukkaan ulottuva Naurispuron suo. Alue on ojitettu ja valtalajeina kenttäkerroksessa ovat lakka, suopursu, variksenmarja, juolukka. Lisäksi on mm. tupasvilla, luhtavilla, jokapaikansara, mesimarja, metsäkorte jne.

Seuraavassa vaiheessa inventoitiin Olkiniemen alue. Niemellä on äskettäin toteutettu laajoja hakkuita (ks. kuva 1) erityisesti niemen kärkialueella ja etelärannalla. Niemen tyvellä metsäautotie halkaisee niemialueen kahteen osaan. Molemmiin puolin tietä on nuorta mäntyvaltaista sekapuustoa. Männyn ohella esiintyy sekapuuna koivua ja harmaaleppää; puusto on iältään noin 20 – vuotiasta. Kenttäkerroksen lajisto koostuu kanervasta, suopursusta, puolukasta, variksenmarjasta, metsäkastikasta ja muusta tavanomaisesta lajistosta.

Pohja- ja kenttäkerros Olkiniemen itäosasta (ei hakkuualue) :

Vaccinium vitis-idaea, puolukka 3-4
Vaccinium myrtillus, mustikka 3
Solidago virgaurea, kultapiisku 2
Agrostis capillaris, nurmirölli 1
Calamagrostis canescens, hietakastikka 2
Calluna vulgaris, kanerva, 3
Luzula pilosa, kevätpiippo 2
Deschampsia flexuosa, metsälauha 1
Trientalis europaea, metsätähti 1
Empetrum nigrum, variksenmarja 4
Melampyrum pratense, kangasmaitikka 2
Pteridium aquilinum, sananjalka 2 (hakkuualueen reunassa aika yleinen)

Pensas- ja latvuserros:

Pinus sylvestris, mänty 5
Betula pendula, rauduskoivu 2
Juniperus communis, kataja 1
Picea abies, kuusi 1 (niemen etelärannalla yleisempi)

Siirryttäessä kohti niemen kärkeä on niittymäinen alue: lienee vanhaa peltoaluetta pihapiireineen. Niityllä on monipuolinen lajisto (ks kuva 3). Sillä kasvaa runsaasti koiranputkea, niittyleinikkiä, metsäkurjenpolvea, metsälauhaa, niittymaarianheinää, pelto-ohdaketta, huopaohdaketta, heinätähtimöä, kissankelloa, koiranputkea, väinönputkea, sarjakeltanoa, syysmaitiaista, kultapiiskua, siankärsämöä, letohorsmaa, ahosuolaheinää, timoteitä jne. Niittyaluetta reunustaa etenkin itäosassa kapea lehtipuuvaltainen vyöhyke, jossa harmaaleppää, koivua ja pihlajaa. Eräät yksilöt ovat vanhoja ja osin jo lahoja.

Kuva 3. Olkiniemen keskiosan vanhaa laidunniittyä.

Lehtipuuvyöhykkeen ulkopuolella on kasvillisuus tavanomaista kuivahkoa mäntykangasta, joka muuttuu niemialueen keskiosassa hakkuualueiksi. Niiden välissä on kapea kookasta puuta kasvava vyöhyke. Tämän vyöhykkeen puusto on kuusivaltaisempaa ja voitaneen lähinnä luonnehtia kuusivaltaiseksi sekapuustoksi. Erityisesti pohjoisen ja eteläisen rannan tuntumassa kangas saa jopa korpimaisia piirteitä (ks. kuva 2).

Olkiniemen etelärantaa kiertää kapea rantaluhta.

Kun siirrytään Olkiniemeltä kohti kaakkoa rantaa pitkin, on metsäkasvillisuus koko matkan Ryökölehtoon asti mäntyvaltaista kangasta (kuva 4). Puustossa, joka on iältään noin 35 - 35 -vuotiasta oli sekapuuna runsaasti istutettuna ilmeisesti sembra- tai kontortamäntyä. Osa puustosta vaikutti hieman rappeutuneelta ja ilmeisesti tarvitsisi ripeitä metsähoitotoimia menestyäkseen nykyistä paremmin.

Pohja- ja kenttäkerros:

Vaccinium vitis-idaea, puolukka 5
Empetrum nigrum, variksenmarja 1
Ledum palustre, suopursu 2
Calluna vulgaris, kanerva, 3
Deschampsia flexuosa, metsälauha 2
Trientalis europaea, metsätähti 3
Luzula pilosa kevätpiippo 2
Maianthemum bifolium, oravanmarja 2
Melampyrum pratense, kangasmaitikka 2
Vaccinium myrtillus, mustikka 2
Betula, nana, vaivaiskoivu 1
Solidago virgaurea, kultapiisku 2
Agrostis capillari, s nurmirölli 1
Calamagrostis canescens, hietakastikka 2
Pteridium aquilinum, sananjalka 2

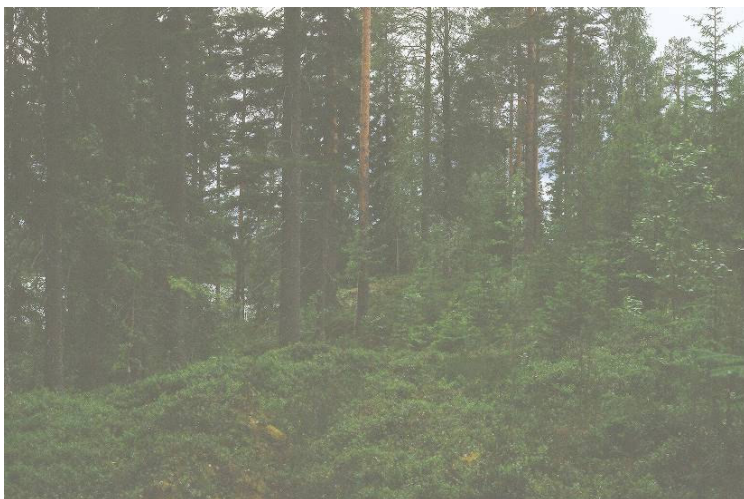
Kuva 4. Ryökölehdon aluetta. Puusto on nuorta mäntyvaltaista kangasta. Puustossa on runsaasti vierasperäistä mäntyä.

Kolmantena osakokonaisuutena inventoitiin Vuoriniemen alue, joka geomorfologialtaan poikkeaa tyystin Olkiniemen ja Ryökölehdon alueista, joissa rantaviiva on melko suorapiirteinen ja lahtia tai lahdelmia ei esiinny lainkaan. Näillä alueilla maaperä on ainakin osittain lajittunutta tai todennäköisesti myös eriasteisesti huuhtoutunutta moreenia. Vuoriniemen alueella on tyypillistä topografian pienipiirteinen vaihtelu ja pienet kapeat lahdet. Moreeni on tällä alueella vallitseva maalaji. Huomion ansaitsee myös se, että rantoja lähellä olevilta tausta-alueilta laskee Pikku Tipasjärveen suo-ojia.

Kasvillisuus Vuoriniemen länsirannalla on kuivahkoa tai kuivaa kangasta. Inventointi aloitetaan suunnittelualueen eteläosasta. Niemen (ks. kuva 5) kasvillisuus on kuivahkoa mäntykangasta, jossa kanerva ja variksenmarja ovat valtalajeja. Maapuita tai pystypökölöitä ei esiinny. Puusto on verraten nuorta. Niemen pohjukkaan laskee uoma Miilukankaalta. Uoma on perattu ja sitä ei voi pitää luonnontilaisena. Uoman ympäristö on soistuvaa lähinnä suopursuvaltaista rämettä. Uoman välittömässä läheisyydessä on heinäkavillisuutta ja mm rentukkaa. Seuraavan niemen kasvillisuus on nuorta sekakangasta, paikoin lakialueella puusto on selvästi mäntyvaltaisempaa kuin alemmilla topografian tasoilla. Niemen pohjoinen rinne on jyrkkä ja se laskeutuu soistuneeseen lahden pohjukkaan. Pohjukkaan laskee kaksi uomaa Miilukankaan suoalueelta. Seuraava niemi on edellisiä laajempi. Puusto on nuorta mäntyvaltaista kangasta. Maapuita tai pystykeloja ei esiinny ja etäämpänä rannasta on toteutettu hakkuita. Niemen kärjessä kasvaa mäntyvaltaista kangasta ja maisemakuva on kaunis erityisesti pohjoisemman ranta-alueen suuntaan (kuva 6). Rantaa reunustaa kapea koivu-harmaaleppävaltainen vyöhyke; puusto on kuitenkin nuorta ja maapuita tai pystykeloja ei esiinny. Osin niemialueella on jopa kalliokangasta. Seuraavan niemialueen etelärannassa ja länsikärjessä on maisemallisesti komea kallioalue. Puusto on kokonaisuudessaan mäntyvaltaista kuivaa kangasta kallioalueen yläosissa. Puusto on kookasta, mutta maapuita tai pystykeloja ei esiinny. Kenttäkerroksen lajisto on samantyyppistä kuin edellä.

Kuva 5. Vuoriniemen osa-alueen eteläosaa. Kuvasta oikealle laskee suo-alueelta uoma. Puusto niemialueella mäntyvaltaista sekakangasta.

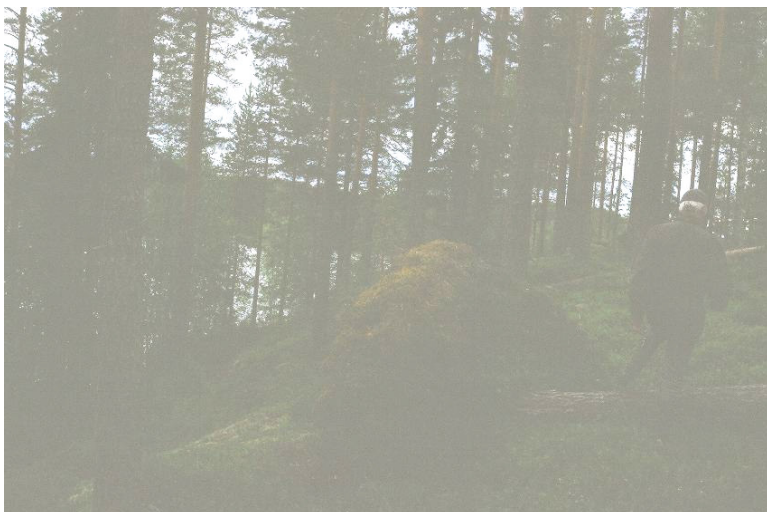
Kuva 6. Tyypillistä jyrkkää kallioista rinnealuetta Vuoriniemen keskiosasta. Maisemakuva on osa-alueella paikoin edustava. Kasvillisuus on talousmetsä-käytössä olevaa mäntyvaltaista kangasta.

Kallioalueen pohjoispuolella on komea pitkänomainen, jyrkkien, osin kalliorinteiden reunustama kallioperän ruhje, jonka pohjalla on kaivettu uoma. Sen ympärillä kasvillisuus on samanlaista on kuin edellä on kuvattu: pääosin mäntyvaltaista kuivahkoa kangasta, jossa männyn ohella esiintyy joko kuusta tai mäntyä sekapuuna. Maapuita tai pystykeloja ei esiinny. Sisäosassa niemeä on vanha kiviaineksen ottoalue.

Pohja- ja kenttäkerros (osa-alueen keskivaiheilta)

Calluna vulgaris, kanerva 2-3
Vaccinium vitis-idaea, puolukka 2
Empetrum nigrum, variksenmarja 3
Deschampsia flexuosa, metsälauha 3
Solidago virgaurea kultapiisku 2
Pteridium aquilinum sananjalka 1-3
Vaccinium uliginosum, juolukka 2
Vaccinium myrtillus, mustikka 2
Trientalis europaea, metsätähti 1
Luzula pilosa kevätpiippo 1
Cornus suecica, ruohokanukka 2
Melampyrum pratense, kangasmaitikka 1-2
Calamagrostis arundinacea, metsäkastikka 1
Gymnocarpium dryopteris, metsäimarre 2
Linnaea borealis, vanamo 1-2
Potentilla erecta, rätvänä 2

Edelleen pohjoisemmaksi siirryttäessä tullaan koko osa-alueen pohjoisimpaan niemeen (kuva 7). Niemi on todennäköisesti ollut aikaisemmin oma saarensa sillä nykyisin niemen kärkialueen erottaa muusta maa-alueesta soistunut matala isovarpuista rämettä kasvava alue. Niemen kärkialue on melko kookasta mäntyvaltaista sekakangasta. Kärkialueella kasvaa muutama kookas mänty ja kuusi.

Kuva 7. Kuva Vuoriniemen pohjoisimmasta kärjestä. Maisemakuva on komeaa. Kuvassa kaavoittajan ohella tuulenkaatoja.

Karttasana *Kiisula* -kohdalla on ilmeisesti vanha kiviaineksen ottopaikka. Alueella on luultavasti löydetty rautapitoista kalliota. Rääsekivet olivat osaksi ruostuneita ja niitä oli kasoissa siellä täällä. Alueen läpi kulkeva uoma on osaksi tärveltynyt ao. kiviaineksen louhinnan johdosta.

Vuoriniemen Vuorisaaren puoleisella alueella on kasvillisuus melko nuorta mäntyvaltaista kangasta. Maisemakuva on paikoin komea, sillä kallioilta avautuu komea näkymä kohti Vuorisaarta. Osa-alueen rajalta kaakkoon asti aina Salmelan tilalle asti ulottuu Vuoriniemen Natura 2000- kohde. Vuoriniemen Natura-alue ei sisälly vahvistettuihin suojeluohjelmiin. Sen suojelu on tarkoitus toteuttaa luonnonsuojelulain keinoin.

Kuva 8. Rääsekiveä vanhasta kiviaineksen louhinta-alueelta.

Kenttä- ja pohjakerroksen lajistoa (osa-alueen pohjoisosassa)

Empetrum nigrum, variksenmarja 2

Ledum palustre, suopursu 2 (soistuvat alueet ja ranta)

Vaccinium myrtillus mustikka 4

Vaccinium vitis-idaea, puolukka 3

Vaccinium uliginosum, juolukka 2 (ranta ja soistuvat alueet)

Equisetum sylvaticum metsäkorte 2

Betula, nana, vaivaiskoivu 2

Dryopteris carthusiana metsäälvejuuri 2

Gymnocarpium dryopteris metsäimarre 2

Linnaea borealis vanamo 3

Melampyrum pratense kangasmaitikka 1

Potentilla erecta rätvänä 2

Cornus suecica, ruohokanukka 1(ranta)
Luzula pilosa kevätpiippo 2
Pteridium aquilinum sananjalka 2
Trientalis europaea metsätähti 1
Pyrola sp., talvikki 1
Solidago virgaurea kultapiisku 2

Salmelan osa-alue rajautuu myös edellä kuvattuun Vuoriniemen Natura-kohteeseen. Tämän selvityksen perusteella kartalle on rajattu Salmelan tilan puolelta alue, joka tulisi sisällyttää edellä mainittuun Vuoriniemen alueeseen, koska kasvillisuus jatkuu samantyyppisenä myös Salmelan puolelle. Yksityiskohtaisempi inventointia siitä esiintyykö Vuoriniemen Natura-alueen suojeluperusteena olevia Kainuussa uhanalaisia sammallajeja, ei tehty. Tämän työn yhteydessä ei ollut mahdollisuuksia yksityiskohtaiseen sammallajiston inventointiin.

Seuraavassa vaiheessa inventoitiin Mäntyniemen – Kumpuniemen osa-alue Ison ja Pienen Tipasjärven välisen Kutusalmen pohjoisranta.

Osa-alueen länsiosassa kasvillisuus Mäntylammen ympäristössä on kuivahkoa mäntyvaltaista kangasta (ks. kuva 9). Rannan suuntainen Mäntyniemi on nimensä mukaisesti mäntyvaltaista tuoretta kangasta (kuva 10). Männyn ohella esiintyy vain harvakseltaan koivua. Mäntyniemi on geomorfologisesti kapea drumliini. Mäntyniemen itä- ja pohjoispuolella on laaja lievästi korpimainen kuusi-mäntysekapuustoinen alue, jossa puusto on melko kookasta, mutta kuitenkin iältään samanikäistä. Mäntylampi on rauhallinen erämaalampimainen, jonka rantoja kiertää kauttaaltaan komea luhtareunus. Idempänä kasvillisuus muuntuu tavanomaisemmaksi kankaaksi. Topografia on tasainen ja soistuva ja kenttäkerroksen lajistossa on ns. isovarpuisen rämeen lajistoa: juolukkaa, mustikkaa, lakkaa, suopursua jne. Lypsyniemelle asti rantaa reunustaa luhtareunus. Ranta-alue on myös kivinen ja osin myös lohkareinen; erityisesti Lypsyniemen pohjukassa. Lypsyniemen eteläpuolella on myös komeaa luhtarantaa, joka jatkuu aina Kumpupurolle asti.

Kuva 9. Kuva on otettu Mäntylammen länsipuolelta. Taustalla Pienen Tipasjärven rantaa. Puusto on verraten nuorta mäntyvaltaista kangasta, tosin aivan rannasta on myös nuorta koivikkoa.

Kuva 10. Mäntyniemen drumliinialuetta. Pohjakerroksessa on runsaasti jäkäliä. Puusto on harvennettua männikköä.

Pohja- ja kenttäkerros (Mäntylammen eteläosa) :

Vaccinium uliginosum , juolukka 2
Vaccinium myrtillus, mustikka 1
Calamagrostis arundinace. metsäkastikka 1
Betula nana, vaivaiskoivu 2
Rubus arcticus, mesimarja 2
Rubus chamaemorus, lakka 1 (paikoin hieman runsaammin)
Vaccinium vitis-idaea, puolukka 3
Empetrum nigrum, variksenmarja 4
Calluna vulgaris, kanerva, 3
Solidago virgaurea, kultapiisku 2
Deschampsia flexuosa, metsälauha 3
Trientalis europaea, metsätähti 3
Convallaria majalis, kielo 1
Ledum palustre, suopursu 2
Luzula pilosa kevätpiippo 1
Melampyrum pratense, kangasmaitikka 2

Pensas- ja latvuseros:

Pinus sylvestris, mänty 4
Betula pendula, rauduskoivu 1
Juniperus communis, kataja 1
Picea abies, kuusi 1

Kuva 11. Mäntyniemeltä itään on komea luhtareunus.

Kuva 12. Mäntylammella asustaa myös majava.

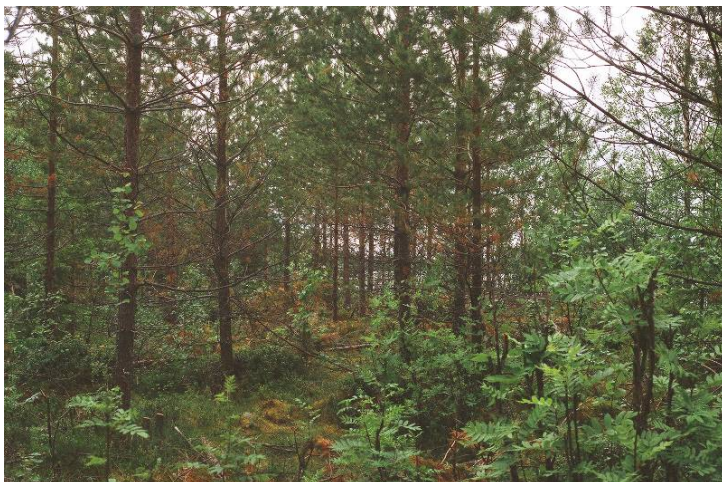
Raatelammin – Kalettomanlammen alue muodostaa oman kokonaisuuden. Alue on geomorfologisesti voimakkaasti kaakko-luode suuntaista drumliinikenttää. Tämä ilmenee hyvin alueen järvien ja lampien sekä saarien suuntautumisena. Moreeni on tällä alueella vallitseva maalaji ja lähinnä kysymys on melko tiiviistä pohjamoreenista. Ablatiomoreenia alueella ei esiinny kuin korkeintaan maastoa myötäilevänä kerroksena, varsinaisia muodostumia se ei muodosta. Ranta-alueet ovat vaihtelevia, mutta pääosin ne ovat kivisiä osin jopa lohkaraisia kuten esimerkiksi osa-alueen pohjoisessa ja keskisessä osassa, joissa ne muodostavat drumliinin pääakseliin suoran kulman. Tämä saattaa viitata niiden syntyajankohtana tapahtuneisiin muutoksiin muinaisen jäätikön liikenopeudessa. Tosin on myös todennäköistä, että näiden kivikoiden syntyyn liittyy myös postglasiaalisia tapahtumia ja prosesseja.

Pohja- ja kenttäkerros (Kalettomanlammen itäpuoli) :

Luzula pilosa kevätpiippo 2
Maianthemum bifolium ,oravanmarja 2
Melampyrum pratense, kangasmaitikka 2
Vaccinium myrtillus, mustikka 2-3
Solidago virgaurea, kultapiisku 2
Ledum palustre, suopursu 2
Agrostis capillaris,nurmirölli 1
Calamagrostis canescens, hietakastikka 2
Pteridium aquilinum, sananjalka 2
Vaccinium vitis-idaea, puolukka 3-5
Empetrum nigrum, variksenmarja 1
Calluna vulgaris, kanerva, 3-4
Deschampsia flexuosa ,metsälauha 2
Trientalis europaea ,metsätähti 2

Pensas- ja latvuseros:

Pinus sylvestris, mänty 2-3
Picea abies, kuusi 1
Populus tremula, haapa 1
Sorbus aucuparia, pihlaja 2
Betula pendula, rauduskoivu 2-3 (nuorta puuta)
Juniperus communis, kataja 1

Kuva 13. Kuva on otettu Ison Raatelammin eteläosan länsirannalta. Puusto on nuorta mäntyvaltaista kangasta. Taustalla häämöttää Iso Raatelampi.

Kivikkoisten ja karujen rantojen ohella alueella tavataan myös luhtaisia, soistuvia rantajaksoja kuten esimerkiksi Repakkeenniemen ja Suoniemen ympäristössä. Luhtaisuutta esiintyy myös Ison Raatelammin ranta-alueilla ja Kalettomanlammen pohjoisosassa.

Kasvillisuudeltaan aluetta voidaan pitää tavanomaisena: laajat alueet ovat nuorta kasvullista mäntyvaltaista kangasta. Maapuita tai pystykeloja ei juuri esiinny. Kun lähdetään liikkeelle suunnittelualueen pohjoisosasta Kalettomanlammen ja Ison Raatelammin pohjoispuolelta, on suunnittelualueen rajalta em. järvien pohjoisosaan asti ulottuva laaja rämesuo. Sen läpi laskee kauniisti meandroiva Raatejoki. Uoma on luonnontilainen ja rantoja reunustavat kauniit heinä- ja saraluhaiset rannat.

Kalettomanlammen ja Iso-Tipasjärven välinen alue on metsätyypiltään ojikko, jolla kasvaa nuorta kasvatusmännikköä. Sekapuuna on paikoin koivua ja hieman harmaaleppää. Ranta-alue on lohkareinen ja siinä on nähtävissä edellä jo mainittu poikittaissuuntainen lohkareikko. Rantaa reunustaa luhta. Kalettomanlammen ja Iso Raatelammin välinen alue on myös mäntyvaltaista männikköä, kuitenkin hieman edellistä kookkaampaa: puusto on tasaikäistä kasvatusmetsää (ks. kuva 14), jossa männyn ohella ei muita puulajeja esiinny ja maapuita tai pystykeloja ei myöskään esiintynyt. lehtipuuston osuus on vähäinen.

Ison Raatelammin länsipuolella on nuorta mäntyä kasvavaa kangasta. Lammen lounaisrannalla on myös luhtaisuutta, erityisesti sen eteläosassa Rekilammelta laskevan laskuojan eteläpuolella. Kyseisen laskuojan suuosassa rannassa on runsaammin koivua ja harmaaleppää sekä pajuja sekapuuna.

Kuva 13. Ison Raatelammin eteläpohjukkaa. Ranta-alueet ovat lievästi luhtaisia. Metsäkasvillisuus on tavanomaista.

Kuva 14. Ison Raatelammin pohjoisosaa. Puusto on harvaa mäntyvaltaista kangasta. Maapuita ei esiinny. Lehtipuuston osuus on vähäinen.

Kun siirrytään Kalettomanlammen eteläpuolelle, on puusto edelleen mäntyvaltaista kangasta koko alueelta Raatelammelta Iso Tipasjärvelle. Paikoin männikkö on hieman kookkaampaa mutta yleinen kuva alueesta on talousmetsäkäytössä oleva nuori tai nuorehko männikkö. Iso Tipasjärven rannalla sen sijaan on huomionarvoisia kohteita kaksi; Repakkeenniemi, jota ympäröi molemmilta puolilta kaunis luhtareunus (ks kuva 16). Niemi on maisemakuvassa hyvin keskeinen elementti. Samoin maisemakuvan kannalta ja metsälain mukaisena kohteena voidaan mainita pyöreä kulhomainen lahtialue em. niemen eteläpuolella.

Kuva 15. Kalettomanlammen eteläosaa. Eteläosa on rämemäinen. Muuten järveä ympäröivä metsä tavanomaista.

Kuva 16. Taustalla Repakkeenniemi. Niemi on maisemallinen kiintopiste. Niemeä reunustaa vaihtelevan levyinen luhta.

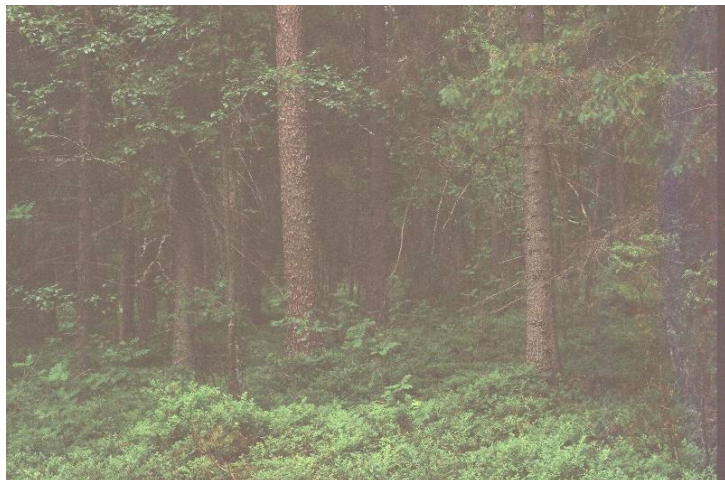
Lahden eteläpuolella on laaja Ärväänniemen alue, jolla on toteutettu hakkuita ja toisaalta kasvillisuus on hakkuualueiden ulkopuolella nuorta männikköä. Maisemallisesti ja ekologisesti Ärväänniemestä esiin pistävä Suoniemi on maisemallisesti komea. Niemi on yhteydessä mantereeseen kapean kannaksen kautta, jossa on maaperän kosteuden ansiosta kehittynyt kuusivaltainen pieni metsälö. Pääosa niemialueesta on suoaluetta. Suoniemeä kiertää komea luhtareunus.

Luhtareunuksen ja rannan lajistoa Repakkeeniemien eteläpuolella

Calamagrostis canescens, viitakastikka 2
Eriophorum vaginatum, tupasvilla 2
Eriophorum angustifolium, luhtavilla 3
Carex acuta, vesisara ? 1-2
Carex canescens, harmaasara, 3-4
Carex rostrata, pullosara 4
Ledum palustre, suopursu 2
Betula nana, vaivaiskoivu 2
Rubus arcticus, suomuurain 3
Rubus chamaemorus, lakka 2-3
Dactylorhiza maculata, maariankämme 1
Salix lapponum, pohjanpaju ? 1-2

Edelleen siirryttäessä etelään tullaan ehkä koko Tipasjärvien alueen kiinnostavimmalle metsäalueelle Huutoahon kuusta kasvavalle alueelle. Puusto on kookasta ja myös eri-ikäistä. Sekapuuna on melko runsaasti koivua ja mäntyä. Maapuita ja pystypökölöitä on myös melko runsaasti. Kenttäkerroksen lajistosta esiintyy mm metsälauhaa, korpi-imarretta, kultapiiskua, metsäalvejuurta, metsätähteä, vanamoja, oravanmarjaa, mustikkaa ja myös puolukkaa (ks. kuva 16).

Mainitun metsäalueen eteläpuolella on metsäkasvillisuus tavanomaista nuorta mäntyvaltaista kangasta. Puusto on tasaikäistä ja maapuita tai pystykeloja ei esiinny.

Kuva 16. Huutoahon tuoretta kuusivaltaista kangasta. Puusto on paikoin järeää ja vaihtelevan ikäistä. Lehtipuuta on jossain määrin sekapuuna.

Pohja- ja kenttäkerros Huutoahon alueella:

Vaccinium myrtillus mustikka 5
Equisetum sylvaticum metsäkorte 3
Vaccinium uliginosum juolukka 3
Carex echinata tähtisara 2
Carex sp. sara 3
Dryopteris carthusiana metsäalvejuuri 2
Linnaea borealis vanamo 2
Luzula pilosa kevätpiippo 1
Maianthemum bifolium oravanmarja 2
Pteridium aquilinum sananjalka 2
Rubus arcticus mesimarja 2
Thelypteris connectilis korpi-imarre 1
Trientalis europaea metsätähti 1
Viola palustris suo-orvokki 1

Comarum palustre kurjenjalka 1
Epilobium angustifolium maitohorsma 1
Melampyrum pratense kangasmaitikka 1
Potentilla erecta rätvänä 2
Solidago virgaurea kultapiisku 1
Rubus arcticus, mesimarja 1
Rubus chanaemorus, lakka 1
Vaccinium oxycoccos, karpalo 1

Pensas- ja latvuserros:

Picea abies kuusi 3
Pinus sylvestris mänty 2- 3
Salix sp. paju 1
Betula pubescens hieskoivu 2
Salix caprea raita 2
Betula pendula rauduskoivu 1
Populus tremula haapa 1

Viimeiseksi inventoitiin Ison Tipasjärven itäosasta Kantolanlahden - Aarreniemen alue. Osa-alueen pohjoisosassa, Aarreniemen pohjoispuolella, on metsäkasvillisuus nuorta kuivahkoa mäntykangasta. Maapuita tai pystykeloja ei esiinny. Lehtipuustoa on vain rantaviivan välittömässä läheisyydessä: koivua, harmaaleppää ja pajuja. Muutama raita kasvaa myös rantavyöhykkeellä. Kenttäkerroksen lajisto on kauttaaltaan tasalaatuista: variksenmarja, mustikka, puolukka, metsälauha, metsäimarre, vanamo. Lisäksi soistuvilla alueilla esiintyy mm juolukkaa, lakkaa, tupasvillaa, suopursua ja suomuurainta.

Kasvillisuutta Kiviniemen pohjoispuolelta ranta-alueen läheisyydessä

Pohja- ja kenttäkerros:

Calluna vulgaris, kanerva, 2-3
Deschampsia flexuosa, metsälauha 3
Trientalis europaea, metsätähti 1
Vaccinium vitis-idaea, puolukka 4-5
Empetrum nigrum, variksenmarja 3
Carex canescens, harmaasara, 1-2
Carex rostrata, pullosara 1-2
Ledum palustre, suopursu 2
Convallaria majalis, kielo 1
Luzula pilosa kevätpiippo 2
Maianthemum bifolium, oravanmarja 2
Melampyrum pratense, kangasmaitikka 2
Vaccinium uliginosum, juolukka 2
Vaccinium myrtillus, mustikka 2-4 (vaihtelee runsaasti)
Calamagrostis arundinace, metsäkastikka 1
Betula nana, vaivaiskoivu 1
Epilobium angustifolium, maitohorsma 1 (asutuksen lähellä, metsäautotie)

Pensas- ja latvuserros:

Pinus sylvestris, mänty 4
Alnus incana, harmaaleppä 2
Betula pendula, rauduskoivu 2
Juniperus communis, kataja 1
Picea abies, kuusi 2
Populus tremula, haapa 2

Aarreniemen eteläpuolella metsäkasvillisuus on samanlaista kuin edellä: nuorta kasvatusmännikköä. Kenttäkerroksen lajisto on samantyyppinen kuin edellä. Kiviniemen alueella on hieman etäämpänä rannasta toteutettu hakkuita. Kiviniemen eteläpuolisella ranta-alueella on laaja rämesuo, joka ulottuu aina edellä mainitusta hakkuualueesta suunnittelalueen etelärajaan asti. Suo-alueen kasvillisuuden eräs erikoisuus oli punakko. Muuten kasvillisuus suoalueella oli tavanomainen: variksenmarja, suopursu, vaivaiskoivu, tupasvilla, lakka, suomuurain, puolukka, jokapaikansara, harmaasara jne.

Kuva 17. Kuva otettu Aarreniemestä pohjoiseen. Metsäkasvillisuus on nuorta.

4. Yhteenveto

Kohteiden luokittelussa käytettiin seuraavaa luokitusta. Luokkiin 3 ja 4 kuuluvat alueet ovat kaikkein arvokkaimmat, ja niillä alueilla tarvitaan erityisiä kaavan suojelumerkintöjä. Pääosa suunnittelualueesta sisältyy luokkaan 1. Rajatut kohteet sijoitetaan luokkaan 2.

arvoluokka 0: ympäristövaurioalueet

arvoluokka 1: tavanomaisia luonto- ja maisema-arvoja

arvoluokka 2: vähäisiä luonto- ja maisema-arvoja

arvoluokka 3: merkittäviä luonto- tai maisema-arvoja

arvoluokka 4: hyvin merkittäviä luontoarvoja

Maastokäynnin perusteella suunnittelualueelta ei löydetty luonnonsuojelulain mukaisia kohteita. Myöskään metsälain mukaisia kohteita ei löydetty rantaluhtia lukuun ottamatta. Suunnittelualueella on runsaasti uomastoja, mutta ne ovat Raatejokea (1) lukuun ottamatta ihmistoimin muokattuja ja suoritettuja. Ehkä Rekilammelta (2) Isoon Raatelampeen laskeva uoma, ainakin siltä osin kuin se sisältyy kaava-alueeseen, voisi täyttää metsälain mukaisen kriteeristön. Tässä inventoinnissa on se sisällytetty metsälakikohteeksi osittain myös siksi, että sen suuosassa on laaja rantaluhtavyöhyke.

Vuoriniemen Natura-alue (FI1200604) sijaitsee nyt tarkastellun alueen ulkopuolella, mutta siihen kuitenkin rajautuen. Inventoinnin perusteella on Natura-alueen rajausta hieman tarkistettu (14) ja laajennettu myös kaavan inventointiin sisällytetylle alueelle. Tunturikiviyrttiä ei löydetty nyt tutkituilta alueilta, mutta inventointi oli tässä suhteessa puutteellinen. Tämä pätee myös sammalajistoon. Natura-alueen rajausta on esitetty erillisessä liitteessä.

Suunnittelualueelta ei maastoinventoinnin yhteydessä löydetty kovinkaan merkittäviä luontotyyppejä. Huomionarvoisia kohteita sen sijaan maastoinventoinnin yhteydessä löydettiin. Suunnittelualueella on mm. melko runsaasti rantaluhtia; Olkiniemen etelärannalla (3), Suoniemen (4) ja Mäntyniemen ympäristöissä (5) sekä Ison Raatelammen eteläosassa (6), erityisesti Rekilammelta laskevan uoman ympäristössä. Raatesuo (7) on myös huomioitu kohteena, vaikka siellä ei varsinaisia inventointeja suoritettu.

Huomioiduista kohteista mainittakoon lisäksi Olkiniemen vanha niittyaluelaidun alue (8) ja Huutoahon iäkäs kuusivaltainen kangas (9). Suo-alueista mainittakoon Raatesuon ohella Kantolanlahden (10) ja Suoniemen rämeet (11) muodostavat myös mainitsemisen arvoisen kokonaisuuden.

Geomorfologisesti kiinnostavia muodostumia tai prosesseja löydettiin myös suunnittelualueelta; joista Repakkeenien rantalohkareikot ovat kiinnostavimmat (12). Muutamat lammet on myös syytä mainita:

Kalettomanlampi ja Mäntylampi (13): molemmat ovat erämaalampimaisia ja niillä ei ole olemassa olevaa ranta-asutusta. Niiden rantoja reunustavat paikoin leveätkin rantaluhdat. Vuoriniemen alueella on lukuisia maisemallisesti huomionarvoisia alueita (14)

Inventoinnissa huomioidut kohteet on rajattu kartalle ja numeroitu juoksevilla numerolla (1-14).

5. Suositukset

Pääosa rajatuista kohteita ovat alueita, joilla on merkitystä lähinnä paikallisena luontokohteena (luokka 2). Suosituksena on, että rakentamista tulisi välttää rajatuille alueille. Alueet eivät kuitenkaan edellytä esim. SL merkinnän käyttöä. Alueiden ympäristöllinen arvo voidaan turvata muilla kaavamerkinnoilla (*ge, ma, luo*) MT /s MY tai rakennuspaikkojen tarkalla sijoittamisella.

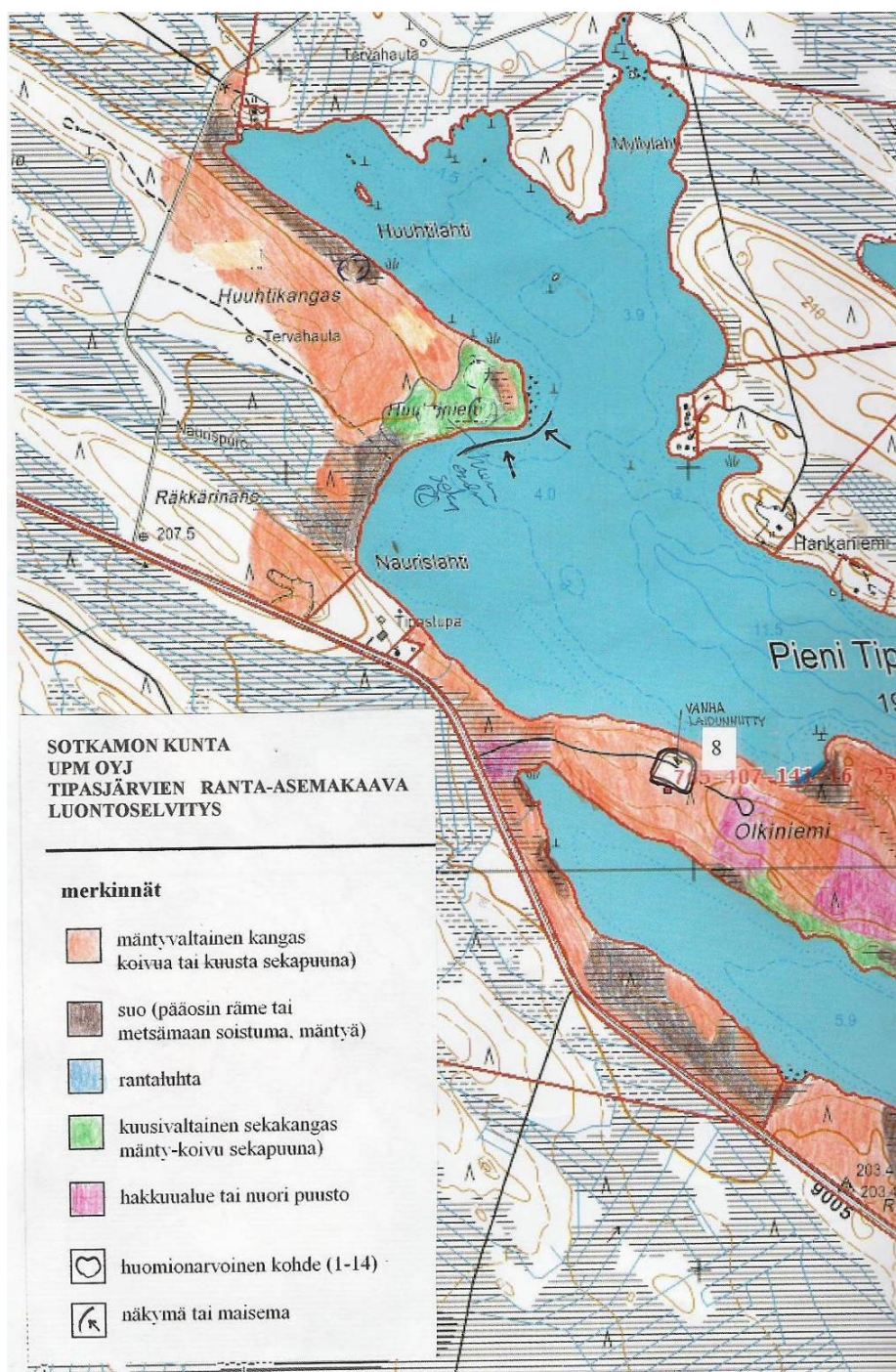
FL Jari Hietaranta

Suomen Natura 2000 -kohteet / Kainuun ympäristökeskus

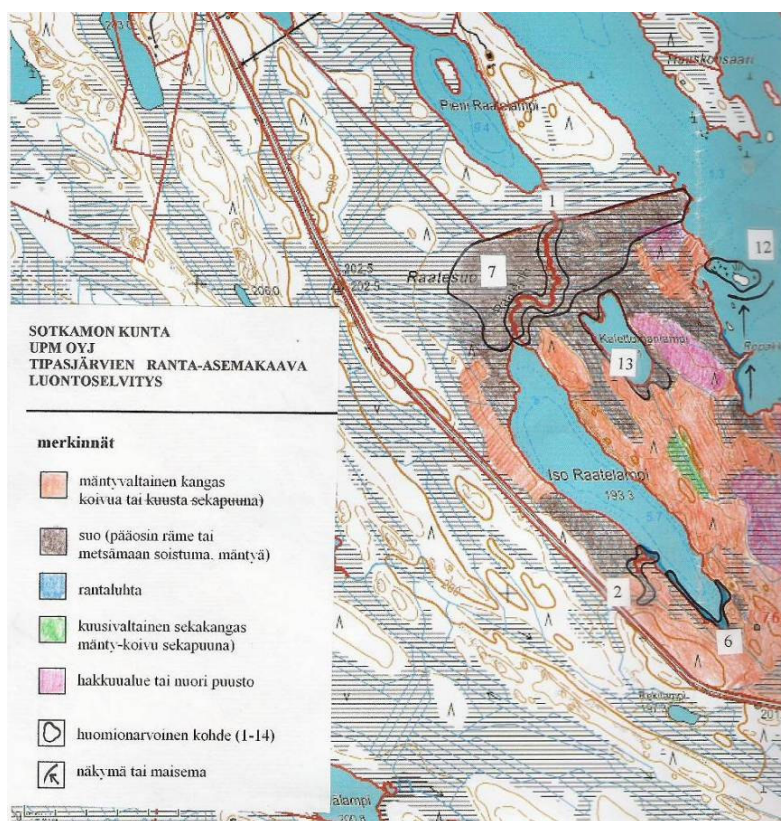
9/4/98

Alueen nimi:	Vuoriniemi
Alueen koodi:	FI1200604
Pinta-ala (ha):	19
Kunta:	Sotkamo
Hallinnoll.alue:	Kainuu
100 Aluetyyppi:	SCI
Vastuutaho:	Kainuun ympäristökeskus
Alueen kuvaus:	Vuoriniemen kohde muodostuu kahdesta lähekkäisestä osa-alueesta. Kalliolampea ympäröivällä lettorämeellä on luontodirektiivin II-liitteessä mainitun lajin esiintymä sekä muuta uhanalaista lajistoa. Rantakallioilla on tunturikiviyrtin esiintymä, sekä runsaasti Kainuussa uhanalaisia sammalia.
	Kalliolammen ympäristö: lettorämettä, Kainuussa erittäin uhanalaisen kalliokielen sekä luontodirektiivin liitteessä II mainitun lajin esiintymä. Lisäksi Kainuussa harvinainen, silmälläpidettävä sammallaji.
	Vuoriniemen ranta: kalkkikallioseinämillä Kainuussa vaarantuneen tunturikiviyrtin kasvupaikka sekä runsaasti Kainuussa uhanalaisia sammallajeja.
	Muut tärkeät lajit:
	Dicranum brevifolium Kn:Sh
	Grimmia elatior Kn:E
	Pseudoleskeella rupestris Kn:Sp
	Brachythecium glareosum Kn:Sh
	Gymnostomum aeruginosum Kn:E
	Blindia acuta Kn:Sh
	Campylium chrysophyllum Kn:Sh
	Plagiopus oederiana Kn:Sh
	Platydictya jungermannioides Kn:Sh
	Tortella fragilis Kn:Sh
	Listera ovata Kn:St
	Polygonatum odoratum Kn:E
	Rhynchospora fusca Kn:V
	Woodsia alpina Kn:V
	Dactylorhiza incarnata ssp. inc. Kn:St
	Brachythecium glareosum Kn:Sh
Suojelutilanne (%)	Ei suojeltu
	100
Suojelutilanteen tarkennus ja toteutuskeinot:	Alue ei sisälly vahvistettuihin suojeluohjelmiin. Suojelu toteutetaan luonnonsuojelulain ja rajaukseen sisältyvän vesialueen osalta vesilain nojalla. Alueella olevat kaivoslain mukaiset valtausoikeudet jäävät voimaan.
Luontodirektiivin luontotyyppit (%) :	Letot
	Kasvipeitteiset kalkkikalliot
	*Mäntyvaltaiset puustoiset suot
	16
	5
	26
Luontodirektiivin liitteen II lajit:	

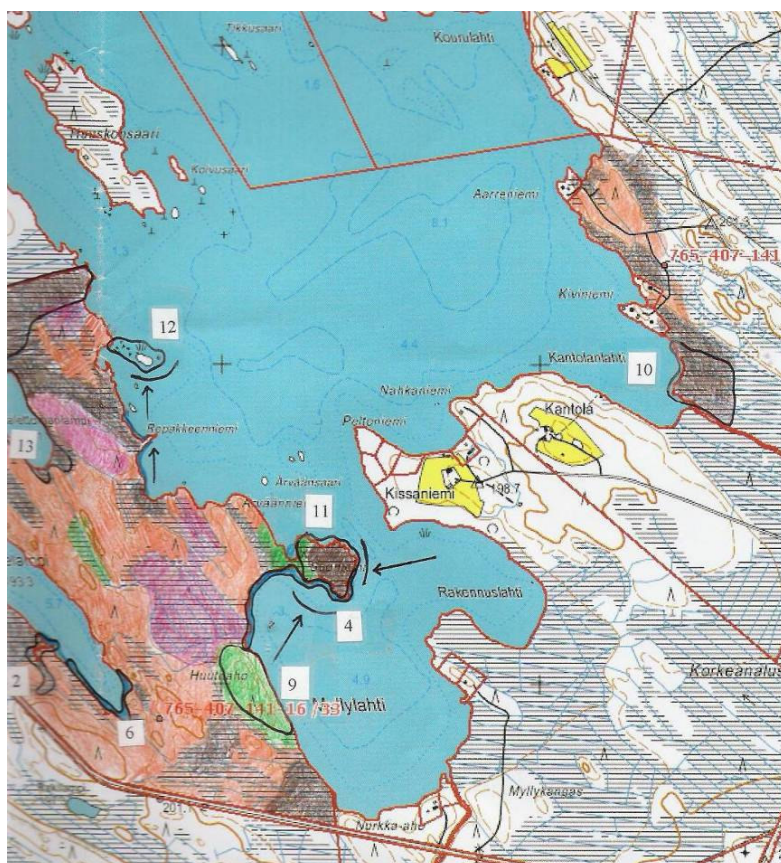
Kuva 1 Natura-alueen kuvailulehti

Kuva 2 Pienen Tipasjärven länsiosaa

Kuva 4 Iso Tipasjärven länsiosa

Kuva 5 Iso Tipasjärven itäosa